

УДК 343.221.51

DOI <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2019-2-20>**О. А. Онокієнко**аспірантка кафедри кримінального права та кримінології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВИДИ ЗЛОЧИНІВ, ЩО ВРАХОВУЮТЬСЯ У ПІДСТАВІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

Статтю присвячено аналізу злочинів, вчинення яких, відповідно до міжнародних актів, підписаних та ратифікованих Україною, може виступати підставою застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру. Автором досліджено положення конвенцій Ради Європи та Організації Об'єднаних Націй, Кримінального кодексу та деяких інших законів України. На основі цього аналізу висловлюється пропозиція щодо приведення законодавства України у відповідність із положеннями міжнародних актів та розширення підстави застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру.

Ключові слова: міжнародні кримінально-правові акти; відповідальність юридичних осіб за кримінальні правопорушення; заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб; підстави застосування заходів кримінально-правового характеру; злочини, вчинені від імені та в інтересах юридичних осіб.

Постановка проблеми. Питання запровадження відповідальності юридичних осіб за вчинення від їхнього імені та у їхніх інтересах кримінальних правопорушень завжди було дискусійним у науці кримінального права. Закріплення Законом «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб» у Кримінальному кодексі України (далі – КК України) інституту заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб дало новий поштовх для розвитку наукової думки у цій сфері. Одним із проблемних аспектів є визначення видів злочинів, вчинення яких може виступати підставою застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичної особи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед українських науковців, які вивчали інститут заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, можна виділити дисертаційні дослідження О.О. Михайлова, О.Ф. Пасєки та В.С. Сотніченка. Також цій проблемі приділяли увагу такі вітчизняні вчені, як П.П. Андрушко, В.К. Гришук, К.П. Задоя, В.М. Куц, Ю.А. Пономаренко, Н.А. Орловська, П.Л. Фріс, Г.З. Яремко, А.М. Яценко та інші.

Метою цієї публікації є аналіз положень окремих міжнародних актів, підписаних та ратифікованих Україною, та визначення видів злочинів,

вчинення яких, відповідно до цих актів, може виступати підставою застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру.

Виклад основного матеріалу. Наразі підставою застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб стаття 96-3 КК України називає вчинення від імені та в інтересах юридичної особи (або від імені юридичної особи):

- деяких злочинів проти національної безпеки (статті 109, 110, 113 КК України);
- деяких злочинів проти волі особи (статті 146, 147 КК України);
- деяких злочинів проти виборчих прав (статті 159-1, 160 КК України);
- відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом (статті 209 та 306 КК України);
- злочинів терористичного спрямування та деяких інших злочинів проти громадської безпеки (статті 258-258-5, 260, 262 КК України);
- деяких корупційних злочинів (частини 1 і 2 статей 368-3, 368-4, статті 369, 369-2 КК України);
- деяких злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку (статті 436, 437, 438, 442, 444, 447 КК України).

Окремі українські науковці вже звертали увагу на недосконалість цього переліку. Так, Н.А. Орловська зазначила, що він «не відбиває закономірностей розвитку економіки, адже зі

сфери кримінально-правового впливу фактично виводяться саме ті прояви, які є специфічними з огляду на їх вчинення корпоративними суб'єктами» [1, с. 126]. Серед таких проявів вчена називає зокрема порушення авторського права і суміжних прав, фальсифікацію товарів та злочини у сфері високих технологій. Також пропонували розширити перелік злочинів, передбачений статтею 96-3 КК України, О.Ф. Пасека [2, с. 257] та В.І. Цимбалюк [3, с. 113–114].

Встановлення злочинів, які можуть виступати підставою застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру, потребує ґрунтовних наукових досліджень. Необхідно визначити, які саме злочини серед тих, що передбачені Особливою частиною КК України, взагалі можуть бути вчинені «від імені та в інтересах» юридичної особи. При цьому слід зважати на те, що, відповідно до примітки до статті 96-3, злочин вважається вчиненим в інтересах юридичної особи, якщо він призвів до отримання нею неправомірної вигоди або створив умови для отримання такої вигоди, або був спрямований на ухилення від передбаченої законом відповідальності. Поняття «вчинення злочину від імені юридичної особи» у КК України не розкривається, однак на теоретичному рівні під ним розуміється те, що «при його вчиненні уповноважена особа використовувала свої повноваження діяти від імені юридичної особи» [4, с. 296].

У цій публікації зосереджено увагу на кримінальних правопорушеннях, відповідальність юридичних осіб за які передбачена міжнародними договорами, підписаними та ратифікованими Україною. Зазначені правопорушення також слід проаналізувати з точки зору доцільності саме кримінально-правового реагування на «причетність» до них юридичної особи, адже зазначені міжнародні акти не визначають конкретного виду відповідальності, надаючи державам-учасникам право обрати той, що найкраще відповідає їхній правовій системі.

Слід розпочати з того, що при запровадженні у 2013 році інституту заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб ініціатори проекту закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб» обґрунтовували його необхідність, серед іншого, приведенням законодавства України у відповідність з окремими міжнародними актами: Криміналь-

ною конвенцією про боротьбу з корупцією, Конвенцією Ради Європи про запобігання тероризму та Міжнародною конвенцією про боротьбу з фінансуванням тероризму [5].

Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією у статті 18 передбачає встановлення відповідальності юридичних осіб за «давання хабара, зловживання впливом та відмивання доходів», вчинені на їхню користь [6]. Водночас «давання хабара» відповідно до статей 2 та 7 Конвенції може бути вчинено як у публічному секторі щодо державної посадової особи, так і у приватному – щодо будь-яких осіб, які «обіймають керівні посади у приватних підприємствах або працюють на них у будь-якій якості». Тобто за українським КК юридична особа мала б підлягати застосуванню заходів кримінально-правового характеру у разі вчинення на її користь злочинів, передбачених частинами 1, 2 статей 354, 368-3, 368-4, 369 КК України. Склади злочинів «зловживання впливом» та «відмивання доходів» передбачені статтями 209, 306, 369-2 КК України.

Вчинення усіх зазначених злочинів від імені та в інтересах юридичної особи, згідно зі статтею 96-3 КК, може виступати підставою застосування щодо неї заходів кримінально-правового характеру, окрім підкупу працівника підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою (частини 1, 2 статті 354 КК України). Втім, видається, що кримінальне правопорушення, передбачене зазначеними положеннями статті 354 КК України, у певних випадках також може бути вчинене в інтересах юридичної особи та призвести до одержання нею неправомірної вигоди, тому варто було б включити його до переліку підстав застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичної особи. Звісно, аналогічний злочин, вчинений стосовно службової особи підприємства, установи чи організації, потенційно є більш суспільно небезпечним, оскільки така особа наділена більшим обсягом повноважень, однак на практиці можливі ситуації, коли підкуп звичайного працівника завдає суттєвої шкоди та приносить значну вигоду організації-конкуренту. Уникнення останньою відповідальності у такому випадку виглядає нелогічним.

У статті 10 **Конвенції Ради Європи про запобігання тероризму** йде мова про відповідальність юридичних осіб за участь у вчиненні публічного підбурювання до вчинення терористичного злочину, залучення до тероризму, навчання тероризму та співучасті у вказаних

злочинах [7]. А стаття 5 *Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму* зазначає, що юридична особа має бути притягнута до відповідальності за вчинення її уповноваженою особою фінансування терористичних злочинів, як це визначено у статті 2 Конвенції [8]. Зазначені діяння є злочинними та за національним законодавством України (див. статті 258-1 – 258-5 КК України), крім того, відповідно до пункту 3 частини 1 статті 96-3 КК України, їх вчинення від імені юридичної особи є підставою для застосування щодо неї заходів кримінально-правового характеру.

Таким чином, можна зробити висновок, що Україна в основному виконала свої зобов'язання щодо встановлення відповідальності юридичних осіб, які випливають із конвенцій, перерахованих у Пояснювальній записці до Проекту Закону № 2990. Втім, питання відповідальності юридичних осіб за кримінальні правопорушення, вчинені від їхнього імені чи в їхніх інтересах, регулюється також положеннями ряду інших міжнародних актів, учасницею яких є Україна.

Зокрема, *Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності* вимагає встановлення відповідальності юридичних осіб «за участь у серйозних злочинах, до яких причетна організована злочинна група» та за інші злочини передбачені цією Конвенцією (участь в організованій злочинній групі, відмивання доходів, корупційні злочини та злочини проти правосуддя). Під серйозними злочинами зазначена Конвенція має на увазі «злочини, які караються позбавленням волі на максимальний строк не менше чотирьох років або більш суворою мірою покарання». Поняття «організована злочинна група» означає структурно оформлену групу в складі трьох або більше осіб, що існує протягом визначеного періоду часу і діє узгоджено з метою здійснення одного або декількох серйозних злочинів або злочинів, визнаних такими відповідно до цієї Конвенції, для того, щоб одержати, прямо або посередньо, фінансову або іншу матеріальну вигоду [9]. З огляду на конвенційне визначення під ознаки організованої злочинної групи підпадають такі явища національного кримінального права, як «організована група» (ч. 3 ст. 28 КК України) та «злочинна організація» (ч. 4 ст. 28 КК України).

Таким чином, підставою застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичної особи, відповідно до Конвенції, може бути визнане вчинення будь-якого «серйозного» злочину (зважаючи на положення Конвен-

ції та статті 12 КК України – тяжкого, особливо тяжкого та деяких злочинів середньої тяжкості) за участю організованої групи чи злочинної організації. Зазначена підстава видається занадто широкою і неточною, оскільки далеко не всі такі злочини можуть вчинятися від імені та в інтересах юридичної особи. Однак для узгодження положень КК України із міжнародними актами, як мінімум, слід розглянути можливість доповнення статті 96-3 посиланнями на статті 255 (створення злочинної організації з метою вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину, а також керівництво такою організацією або участь у ній, або участь у злочинах, вчинюваних такою організацією) та 256 (сприяння учасникам злочинних організацій та укріплення їх злочинної діяльності).

Використання юридичних осіб для сприяння та прикриття організованої злочинної діяльності – широко розповсюджене явище, тому боротьба з ним шляхом застосування заходів кримінально-правового характеру до таких юридичних осіб є доцільним. Як зазначав П.Л. Фріс, «будь-які дії спрямовані проти фізичних осіб – лідерів ОЗ, не спроможні призвести до позитивних наслідків. Без ліквідації самих юридичних осіб будь-яка спроба припинити злочинну діяльність буде марною, оскільки на місце фізичних осіб – лідерів ОЗ прийдуть інші, що будуть продовжувати злочинну діяльність» [10, с. 154].

З огляду на передбачену статтями 96-6 – 96-9 систему заходів кримінально-правового характеру, що можуть бути застосовані до юридичної особи, у випадках, якщо участь конкретної юридичної особи у злочинній діяльності є незначною та наявні підстави очікувати від неї надалі правомірного ведення господарської діяльності, – доцільно обмежитись накладенням штрафу, визначеного згідно зі статтею 96-7 КК України. Якщо ж юридична особа була створена виключно зі злочинною метою або суттєво відхилилася від нормальної, правомірної діяльності, тоді для усунення її суспільної небезпечності фінансові санкції є недостатніми, необхідно застосувати такий захід кримінально-правового характеру як ліквідація.

Низка положень міжнародних документів, зокрема стаття 3 *Факультативного протоколу до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії* [11], стаття 9 *Конвенції Ради Європи про кіберзлочинність* [12], статті 18-20 *Конвенції Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми*

[13], статті 18-23 *Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства* [14], передбачають зобов'язання держав-учасниць вжити заходів для забезпечення можливості притягнення до відповідальності юридичних осіб за наступні злочини, вчинені від їхнього імені чи у їхніх інтересах: торгівлю людьми (особливо дітьми), виробництво, розподіл, розповсюдження, імпорт, експорт, пропозицію, продаж або зберігання у вищезазначених цілях дитячої порнографії (в тому числі й з використанням комп'ютерних систем), сексуальне насильство та дитячу проституцію.

Під час вчинення вказаних злочинів юридична особа може бути використана як прикриття незаконної діяльності, для її матеріального забезпечення тощо. Як приклад можна навести агентства, які пропонують працевлаштування за кордоном, а насправді здійснюють торгівлю людьми. Тому, з огляду на положення зазначених конвенцій, видається доцільним доповнення переліку підстав застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб вчиненням уповноваженою особою злочинів, передбачених наступними статтями КК України: 149 (торгівля людьми), 301 (незаконний обіг порнографічних предметів), 303 (сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією) від імені та на користь юридичної особи.

Протиправна діяльність, як і в попередньому випадку, може бути основною для юридичної особи (її було створено з даною метою або її керівництво свідомо відмовилось від законної діяльності на користь торгівлі людьми), у такому випадку доцільно вдатися до ліквідації цієї юридичної особи. Або ж дії, що становлять собою торгівлю людьми, під прикриттям юридичної особи (та на її користь) вчиняються лише окремими її уповноваженими особами, іншим же про це не відомо, вони здійснюють цілком правомірну, законну діяльність із працевлаштування. У цьому випадку поряд із притягненням до кримінальної відповідальності уповноважених осіб-суб'єктів злочину, має сенс також накладення штрафу на юридичну особу, яка одержала вигоду від вчиненого. Ліквідація у такому випадку не обов'язкова, достатньо того, щоб фізичні особи, які здійснювали злочинну діяльність, припинили свою роботу там.

Конвенція Ради Європи про кіберзлочинність також зазначає, що юридична особа має підлягати відповідальності за вчинення її

уповноваженою особою (або внаслідок недостатнього нагляду чи контролю з її боку) на її користь наступних злочинів: незаконний доступ до комп'ютерних даних і систем, нелегальне перехоплення комп'ютерних даних, незаконне втручання до комп'ютерних даних і систем, підроблення комп'ютерних даних, шахрайство, пов'язане з комп'ютерами, порушення авторських та суміжних прав за допомогою комп'ютерних систем тощо.

Злочини у сфері використання комп'ютерів, комп'ютерних систем та мереж передбачені у КК України (Розділ XVI), у разі їх вчинення на користь юридичної особи її уповноваженою особою, доцільним є застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру, зокрема у вигляді штрафу. Аналогічною є ситуація із порушенням авторського права і суміжних прав (стаття 176 КК України). Хоча Конвенція в силу конкретної сфери регулювання передбачає відповідальність лише за порушення авторських та суміжних прав за допомогою комп'ютерних систем, слід відзначити, що такі порушення можуть вчинятися й іншим способом, однак це не може бути підставою для уникнення юридичною особою застосування заходів кримінально-правового характеру щодо неї. Крім того, варто розглянути можливість розповсюдити підставу застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичної особи та на кримінальні правопорушення, що стосуються інших об'єктів інтелектуальної власності: винаходів, корисних моделей, промислових зразків, топографій інтегральних мікросхем, сортів рослин, раціоналізаторських пропозицій (стаття 177), комерційних таємниць (статті 231, 232 КК України).

Окремо слід зазначити, що вчинення правопорушень стосовно комерційної таємниці (збирання, розголошення, використання тощо) вже є підставою для притягнення юридичної особи до відповідальності відповідно до Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» (див. статті 16-19, 21 закону). Згідно із положеннями цього нормативно-правового акту, вчинення суб'єктами господарювання зазначених дій тягне за собою «накладення штрафу у розмірі до п'яти відсотків доходу (виторгу) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) суб'єкта господарювання за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф» [15].

Таким чином, відповідальність юридичних осіб за правопорушення у сфері комерційної таємниці вже передбачена у національному праві, однак сфера застосування закону «Про

захист від недобросовісної конкуренції» не включає інші порушення у сфері інтелектуальної власності, а вони можуть приносити значну економічну вигоду юридичним особам та становлять суспільну небезпеку для нормальних економічних відносин у державі, тому притягнення до відповідальності виключно фізичних осіб, що безпосередньо вчинили злочинне діяння, не узгоджується із принципом справедливості та не розв'язує проблему загалом.

Відповідно до **Конвенції Ради Європи про підроблення медичної продукції та подібні злочини, що загрожують охороні здоров'я**, юридичні особи мають нести відповідальність за вчинені їхніми уповноваженими особами (чи внаслідок недостатнього нагляду та контролю з їхнього боку) на їхню користь: умисного виготовлення підробленої медичної продукції, активних речовин, ексципієнтів, частин, матеріалів та аксесуарів; фальсифікації лікарських препаратів, пристроїв медичного призначення, активних речовин та ексципієнів; незаконного обігу підробленої продукції; підроблення документів у цій сфері та інші «подібні злочини, що загрожують охороні здоров'я» (обіг лікарських препаратів без дозволу у випадках, коли такий дозвіл вимагається відповідно до національного законодавства, комерційне використання автентичних документів поза їхнім використанням за призначенням у рамках законного ланцюжка постачання медичного продукту, визначеного національним законодавством) [16].

Українське кримінальне законодавство містить аналогічні склади злочинів у статтях 321 (незаконне виробництво, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту або збут отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, а також обладнання, призначеного для виробництва чи виготовлення цих речовин або засобів), 321-1 (фальсифікація лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів), 321-2 (порушення встановленого порядку доклінічного вивчення, клінічних випробувань і державної реєстрації лікарських засобів), а також статтях 358 та 366, які стосуються підроблення документів, печаток, штампів та бланків, їх збуту чи використання, та службового підроблення.

Держава визнає охорону здоров'я «пріоритетним напрямом діяльності суспільства і держави» [17], тому протидія правопорушенням у цій сфері в тому числі й засобами кримінального права є надзвичайно важливою. Викори-

стання економічних та організаційних можливостей, які надає юридична особа, для вчинення вищезазначених злочинів, неправомірна вигода, яку може одержувати юридична особа від їх вчинення, спонукають до визнання кримінальних правопорушень у сфері підроблення медичної продукції однією з підстав для застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб. Залежно від ступеня тяжкості, кількості кримінальних правопорушень, вчинених від імені та в інтересах юридичної особи, наявності передумов та можливостей вести правомірну діяльність у майбутньому, до юридичної особи у якості основного заходу доцільно застосовувати штраф або ліквідацію.

Конвенція Ради Європи проти маніпулювання спортивними змаганнями у статті 18 передбачає зобов'язання держави встановити відповідальність юридичних осіб за вчинені в їхніх інтересах злочини, пов'язані з маніпулюванням спортивними змаганнями, «коли це стосується примусової, корупційної або шахрайської діяльності, як це визначено її внутрішнім законодавством», а також за «відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, пов'язаних з маніпулюванням спортивними змаганнями». Під «маніпулюванням спортивними змаганнями» Конвенція має на увазі «умисну домовленість, дії чи бездіяльність, спрямовані на неналежні зміни результату або ходу спортивних змагань, з метою запобігання повністю чи частково непередбачуваному характеру зазначених спортивних змагань з метою отримання будь-якої неправомірної вигоди для себе або для інших» [18].

Український КК містить статтю 369-3, відповідно до якої кримінально караним є протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань шляхом підкупу, примушування або підбурювання чи вступу у змову щодо результатів офіційного спортивного змагання з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи третьої особи або одержання внаслідок таких діянь неправомірної вигоди для себе чи третьої особи. Відповідно до статті 8 Закону України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань», зазначений протиправний вплив – це маніпулювання спортивним змаганням, тобто умисне вчинення корупційного правопорушення, спрямованого на некоректні зміни ходу спортивного змагання чи його результату шляхом повного або часткового виключення непередбачуваного характеру змагань і досягнення наперед визначеного їх наслідку, з метою отримання будь-якої неправомірної переваги для себе або для інших [19].

Тобто можна зробити висновок, що склад злочину, передбачений статтею 369-3 КК України, загалом відповідає положенням Конвенції Ради Європи зокрема в частині маніпулювання спортивними змаганнями, коли це стосується корупційної та примусової діяльності. Про вчинення протиправного впливу на результати офіційних спортивних змагань шляхом шахрайства (як це зазначено у Конвенції) у статті 369-3 не йдеться, однак поняття «підбурювання» та «вступ у змову» щодо результатів офіційного спортивного змагання достатньо широкі, для того щоб охопити будь-яку діяльність із маніпулювання спортивними змаганнями.

У будь-якому разі злочин, передбачений статтею 369-3 КК України, може бути вчинений уповноваженою особою від імені юридичної особи та в її інтересах, зокрема юридична особа може виступати одержувачем неправомірної вигоди тощо. Таким чином закріплення у кримінальному законодавстві можливості застосування заходів кримінально-правового характеру до такої юридичної особи не лише дозволить Україні виконати зобов'язання відповідно до Конвенції Ради Європи, а й відповідатиме принципам доцільності та справедливості.

Крім того, **Конвенціями ООН проти корупції та проти транснаціональної організованої злочинності** передбачено зобов'язання держав-учасниць встановити відповідальність юридичних осіб за участь у перешкодженні здійсненню правосуддя. Згідно із положеннями цих конвенцій, це умисне:

– застосування фізичної сили, погроз чи залякування або обіцянка, пропозиція або надання неправомірної переваги з метою схилання до давання неправдивих показань або втручання у процес давання показань або подання доказів у ході провадження у зв'язку із вчиненням злочинів, що охоплюються відповідною Конвенцією;

– застосування фізичної сили, погроз або залякування з метою втручання у виконання службових обов'язків посадовою особою судових або правоохоронних органів у ході провадження у зв'язку із вчиненням злочинів, що охоплюються відповідною Конвенцією [9; 20].

КК України також визнає кримінально караним протиправний вплив на працівників судових та правоохоронних органів, а також інших осіб (свідків, експертів тощо) у зв'язку з їхньою діяльністю щодо здійснення правосуддя, зокрема у статтях 112, 343, 345, 346, 348, 349, 376, 377, 378, 379, 386.

Кожне із зазначених діянь також може вчинятися уповноваженими особами юридичної особи в її інтересах, оскільки поняття «вчинення злочину в інтересах юридичної особи» містить вчинення злочину з метою ухилення від передбаченої законом відповідальності. Невнесення деяких з них до переліку підстав застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб викликає здивування, зокрема статті 349: «Захоплення або тримання як заручника представника влади, працівника правоохоронного органу чи їх близьких родичів з метою спонукання державної чи іншої установи, підприємства, організації або службової особи вчинити або утриматися від вчинення будь-якої дії як умови звільнення заручника», – адже загальний склад злочину захоплення заручників (стаття 147), за умови вчинення уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи, до цього переліку входить.

Що стосується інших зазначених злочинів, питання є дискусійним, особливо щодо можливості вчинення насильницьких злочинів від імені юридичної особи. Тим більше, що, якщо визнавати можливість відповідальності юридичних осіб за посягання на життя, здоров'я та майно суддів, працівників правоохоронних органів тощо, постає питання і про відповідальність за інші аналогічні злочини, вчинені щодо загальних потерпілих, (статті 115, 121, 194 КК України та багато інших). Хоча окремі заходні законодавці допускають притягнення до відповідальності юридичної особи та за такі кримінальні правопорушення (див. наприклад, статтю 221-5-2 Кримінального кодексу Франції [21], статті 113, 114 Пенітенціарного кодексу Естонії [22]), українська правова система не готова до таких різких змін. Враховуючи, що однією з цілей застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб є усунення їхньої суспільної небезпечності, а юридична особа при вчиненні зазначених злочинів сама по собі не становить загрози для життя, здоров'я та майна потерпілого, того факту що злочин вчиняється в її інтересах недостатньо для притягнення до відповідальності.

Висновки та пропозиції. Міжнародні правові акти передбачають встановлення відповідальності юридичних осіб за досить широке коло кримінальних правопорушень, які містять корупцію, відмивання грошей, фінансування тероризму, торгівлю людьми, сексуальну експлуатацію, дитячу порнографію та інші подібні злочини, кіберзлочини, зло-

чини проти здоров'я населення, організовану злочинну діяльність, злочини терористичного спрямування тощо. Усі ці діяння є злочинними та за кримінальним правом України, однак підставою для застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб наразі можуть виступати лише деякі з них (так званий активний підкуп, зловживання впливом, відмивання доходів, тероризм та злочини, з ним пов'язані).

Зважаючи на те, що кримінальні правопорушення, які стали предметом зазначених у тексті публікації Конвенцій, можуть вчинятися від імені та в інтересах юридичних осіб, приносити їм суттєву вигоду та завдавати шкоди нормальним господарським відносинам, а також з метою виконання Україною міжнародних зобов'язань за цими актами, пропонується розглянути можливість включення до переліку підстав застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, передбаченого статтею 96-3 КК України, проаналізованих складів злочинів. Зокрема, передбачених статтями 149, 176, 177, 231, 232, 255, 256, 301, 303, 321–321-2, 343, 349, частинами 1,2 статті 354, статтями 358, 361–363-1, 366, 369-3, 376, 386 КК України.

Список використаної літератури:

- Орловська Н. Про модель кримінально-правового впливу на юридичну особу в Україні. *Юридичний вісник*. №2. 2014. С. 125–130.
- Пасєка О.Ф. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб : окремі проблемні питання. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія «юридична»*. Вип. 4. 2014. С. 253–263.
- Цимбалюк В.І. Зарубіжний досвід кримінальної відповідальності юридичних осіб та перспективи України. *Історико-правовий часопис*. № 1(3). 2014. С. 112–116.
- Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. та допов. Київ : ВД «Дакор». 2018. 1360 с.
- Пояснювальна записка до Проекту Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб) № 2990 від 14 травня 2013 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=46901.
- Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією від 27 січня 1999 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_101.
- Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму від 16 травня 2005 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_712.
- Конвенція ООН про боротьбу з фінансуванням тероризму від 09 грудня 1999 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_518.
- Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_789.
- Фріс П.Л. До питання про кримінальну відповідальність юридичної особи. *Юридичний вісник*. № 2 (35). 2015. С. 152–156.
- Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії від 01 січня 2000 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_b09.
- Конвенція про кіберзлочинність від 23 листопада 2001 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_575.
- Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми від 16 травня 2005 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_858.
- Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства від 25 жовтня 2007 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_927.
- Про захист від недобросовісної конкуренції : Закон України від 07 червня 1996 р. № 236/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-вр>.
- Конвенція Ради Європи про підроблення медичної продукції та подібні злочини, що загрожують охороні здоров'я від 28 жовтня 2011 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_a91.
- Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19 листопада 1992 р. № 2801–XI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.
- Конвенція Ради Європи проти маніпулювання спортивними змаганнями від 18 вересня 2014 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_c01.
- Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань : Закон України від 03 листопада 2015 р. № 743–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/743-19>.
- Конвенція ООН проти корупції від 31 жовтня 2003 р. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_c16.
- Code pénal de la République française. 22 липня 1992 р. (Version consolidée au 12 avril 2019). URL: <https://www.legifrance.gouv.fr>.
- Пенитенциарний кодекс Естонії. 06 юня 2001 р. (с изменениями от 20 февраля 2019 р.). URL: <https://v1.juristaitab.ee/ru/zakonodatelstvo/penitenciarnyy-kodeks>.

Онокиенко А. А. Виды преступлений, учитываемых на основании применения мер уголовно-правового характера в отношении юридических лиц

Статья посвящена анализу преступлений, совершение которых, согласно международным актам, подписанным и ратифицированным Украиной, может выступать основанием для применения к юридическим лицам мер уголовно-правового характера. Автором исследованы положения конвенций Совета Европы и Организации Объединенных Наций, Уголовного кодекса и некоторых других законов Украины. На основании этого анализа высказываются предложения по приведению законодательства Украины в соответствии с международными актами и расширению оснований применения к юридическим лицам мер уголовно-правового характера.

Ключевые слова: международные уголовно-правовые акты; ответственность юридических лиц за уголовные правонарушения; меры уголовно-правового характера по отношению к юридическим лицам; основания применения уголовно-правовых мер; преступления, совершенные от имени и в интересах юридических лиц.

Onokiienko O. A. Types of crimes, which are taken into account in the basis of application of criminal law measures against legal entities

The article is devoted to the analysis of crimes, which could cause the imposition of criminal measures on the legal entities, according to the international treaties signed and ratified by Ukraine. The author examines the provisions of the Council of Europe and United Nations Conventions, Criminal Code and some other Ukrainian laws. On the basis of this analysis the author proposes to expand the grounds for application of criminal measures to the legal entities, in order to align the Ukrainian legislation with international treaties.

Key words: international criminal treaties; legal entities' liability for criminal offences; criminal measures applicable to legal entities; grounds for criminal measures; crimes in the interest and on behalf of the legal entities.